

A Közigazgatási Eljárási Jogi Egyesület
Elektronikus Szakmai Folyóirata

Közigazgatási Eljárási Jogi Közlemények

2022/II. szám

Keje

Közigazgatási Eljárési Jogi Közlemények

A Közigazgatási Eljárési Jogi Egyesület szakmai-tudományos folyóirata

IMPRESSZUM

Kiadó: Közigazgatási Eljárési Jogi Egyesület (székhelye:1071 Budapest, Damjanich u 44. III/1.)
Kiadásért felelős: Prof. Dr. Boros Anita a Közigazgatási Eljárési Jogi Egyesület elnöke
Szerkesztő: Dr. Dúl János
Szerkesztőségi titkár: Dr. Zimányi Róbert G.
Olvasószerkesztő: Dr. Dúl János
Szerkesztőség címe: 1071 Budapest, Damjanich u 44. III/1.
Levelezési cím: keje@keje.hu
Weboldal: www.keje.hu
Borító: Shutterstock.com via PuzzlePix kép felhasználásával készült.
Közigazgatási Eljárési Jogi Közlemények 2022/II. szám.
ISSN 2677-1675

Szerkesztőbizottság:
A szerkesztőbizottság elnöke: Prof. Dr. Boros Anita
Dr. Józsa Fábián
Dr. Gyergyák Ferenc
Dr. habil. Fábián Adrián
Dr. Váczai Péter
Dr. Laza Margit
Prof. Dr. Balázs István külső tudományos tag

TARTALOMJEGYZÉK

Tudományos közlemények

Tanulmányok

- Boros Anita:* A közigazgatási eljárás megjelenése a nemzetközi szakirodalomban – szisztematikus irodalomkutatás 4. oldal
- Vértesy László:* Az államigazgatási eljárás általános szabályainak első kodifikációja, az 1957. évi IV. törvény (Et.) 15. oldal
- Józsa Fábán:* Gondolatok az Et. újraolvasása közben 27. oldal
36. oldal
- Koi Gyula:* A közigazgatási hatósági eljárás első nagy módosított kódexe, az 1981. évi I. törvény, az Ae. Tradíció és változás az államigazgatási eljárás(jog) jogdogmatikai alapkaraktisztikájában 60. oldal
- Szilvásy György Péter:* A közigazgatási eljárás modern kora – a Ket. 68. oldal
- Szólik Eszter – Kovács László – Sáfrán József:* Bizonyítás a közigazgatási eljárásban – a kezdetektől a napjainkig 91. oldal
- Nagy Sándor:* Valami új, valami régi – az elektronikus ügyintézés közigazgatási eljárásjogi törvényeink tükrében 106. oldal
- Siket Judit:* Nincs szabály kivétel nélkül. A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházások kodifikációja 120. oldal
- Csatlós Erzsébet:* A közigazgatási hatósági eljárás ultramodern kora? Egy európai hatósági eljárásjogi kódex létjogosultsága

Szemle

- Fábán Adrián* 130. oldal
Gondolatok Ákr. érvényesüléséről

DR. CSATLÓS ERZSÉBET⁶⁵⁴

A közigazgatási hatósági eljárás ultramodern kora? Egy európai hatósági eljárásjogi kódex létjogosultsága⁶⁵⁵

Absztrakt

Az uniós jogi vetületek vizsgálata már szinte valamennyi jogterület kapcsán megkerülhetetlen. Az európai uniós közigazgatás folyamatos változása a magyar közigazgatási hatósági eljárásjog fejlődése terén is így szükségképpen indokolja a hatások vizsgálatát. A közlemény célja a vonatkozó jogirodalomra és az uniós *acquis-ra* támaszkodva annak rövid, átfogó bemutatása, hogy az Európai Közigazgatási Térben az európai hatósági eljárásjog milyen általános jellemzőkkel bír az integráció fejlődési fázisaiban. Kérdésként merül fel, hogy a jelenkori, digitalizációt előtérbe helyező uniós stratégiák fényében való változása tükrében vajon milyen arcot mutat majd, milyen kihívásokkal szembesül, és milyen változások azok, amelyekkel számolhatunk. Zárásként a közlemény igyekszik állást foglalni amellett, hogy nem elvetendő jogalkotói gondolat az európai hatósági eljárási kódex éltere hívása.

Kulcsszavak: digitalizáció, európai közigazgatás, Európai Unió, hatósági együttműködés, integrációtörténet

1. Bevezetés

Hazánk uniós tagsága az életviszonyok minden területén érezteti a hatását, így ez alól a magyar közigazgatási hatósági eljárásjog (a továbbiakban: hatósági eljárásjog) sem kivétel, akkor sem, ha sem a közigazgatási jog, sem az eljárásjog harmonizációjára *expressis verbis* nem szólít fel az uniós jogalkotó, és maga a *sui generis* szervezet sem rendelkezik saját, külön, erre vonatkozó, kódexjellegű joganyaggal. Az Európai Unió azonban egy olyan többszintű közigazgatási struktúrává formálódott az évtizedek során, amely kapcsán nem állíthatjuk, hogy ne lenne létjogosultsága annak, hogy európai közigazgatási jogról, valamint európai közigazgatási, illetve hatósági eljárásjogról beszélhessünk; nyilván mindegyikről a maga sajátosságai szerint. Ahogy az EU *sui generis* entitás,⁶⁵⁶ úgy a jogának is megvannak a maga egyedi vonásai. A közlemény így ezeket igyekszik egy fejlődési íven bemutatni úgy, hogy az előttünk álló fázis vélhetően jellemző vonásait állatorvosi lónak tekinthető példán keresztül szemlélteti.

2. Az Európai Közigazgatási Tér eljárásjogot determináló jellemzőiről röviden

Az európai integráció fejlődéstörténetében közigazgatási jogi kérdések évtizedekig nem voltak terítéken, lévén az Európai Közösség intézményrendszerét jobbára csak általános közjogi keretrendszerben vizsgálták, a végrehajtást pedig a közösségi (majd uniós) joganyag

⁶⁵⁴ Egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Közjogi Intézet.

⁶⁵⁵ A közlemény a Közigazgatási Eljárásjogi Egyesület 2022. október 11-én megrendezett *65 éves a hazai közigazgatási hatósági eljárási kodifikáció* című közigazgatási eljárási jogi szakmai konferencián elhangzott, azonos című előadás anyaga.

⁶⁵⁶ TORMA András (2011): Hét tézis az EU és a tagállamok közigazgatása közötti kapcsolatáról. *Sectio Juridica et Politica*, 29. évf. 2. sz. 316., lásd még: TORMA András – RITÓ Evelin (2021): Az EU intézményrendszer és működés XXI. századi sajátosságai magyar közjogi nézőpontból. *KözigazgatásTudomány*, 1. évf. 1. sz. 105-113.; HIDEG Milán (2019): Az Európai Unió közigazgatási szervezete az állami szuverenitás tükrében. *Közjogi Szemle*, 12. évf. 4. sz. 73.

tekintetében a nemzetközi szervezetekhez hasonlóan teljes mértékben állami belügyként kezelték, amelynek kapcsán a végrehajtás eredményét tekintve gyakorolható kontroll. Ebben az értelemben az EU közigazgatása megosztott igazgatás: a közös intézmények és szervek alkotta *közvetlen közigazgatás*, valamint a tagállamok által alkotott *közvetett közigazgatási* szint alkotja. A két szint igazgatási struktúrája kezdetektől párhuzamosan, és az integráció mélyülésével, az uniós politikák fejlődésével egyre nagyobb mértékben egymással együttműködve, kétszintű, de integrált végrehajtási rendszerben egyesül.⁶⁵⁷ Egyik sem helyettesítheti a másik feladatait, de kötelesek egymással együttműködni amellyel, hogy elsődlegesen a nemzeti közigazgatás feladata az uniós jog végrehajtása az *eljárási autonómia*⁶⁵⁸ mellett a *megbízhatóság, átláthatóság és demokratikus működési elveknek* megfelelően.⁶⁵⁹ Egy rendszer része lett tehát Magyarország 2004. május 1-jén, annak minden következményével együtt.⁶⁶⁰

Az uniós közigazgatási eljárás jogilag szabályozott cselekvési rendként definiálása egyszerű, de annak tartalommal való megtöltése legalább annyira heterogén és diverz, mint amilyennek a szervezeti struktúra alapján látszik. Összességében igaz az, hogy mindkét szintnek megvan a maga eljárásjoga, a belső és a külső, hatósági eljárásjoga is, de egységes kódex jelleggel a két szint együttesét felölelő kodifikált munka csak a jogirodalomban létezik.⁶⁶¹ Van azonban az európai közigazgatásnak egy olyan rétege, ami a két szintet, valamint a tagállamokat összekapcsolja; ez a hatóságok horizontális és vertikális együttműködésének színtere, amely igen gyakran IT-rendszerrel támogatott, amelynek legnyilvánvalóbb

⁶⁵⁷ Erről lásd: IBAÑEZ, Alberto J. Gil (2000): *A közösségi jog ellenőrzése és végrehajtása. A nemzeti és az európai közigazgatások szerepe* (Ford.: Szilágyi István). Budapest, Osiris Kiadó. 433., TORMA András (2011): Az Európai Közigazgatási Térségről – magyar szemmel. *Miskolci Jogi Szemle*, 6. évf. különszám, 196-197., BOROS Anita (2018): A közigazgatási eljárás az Európai Unióban, In Jakab András – Fekete Balázs szerk.: *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Közigazgatási Jog Rovat, Rovatszerkesztő: BALÁZS István). <https://ijoten.hu/szocikk/a-kozigazgatasi-eljarasjog-az-europai-unioban> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) 1-2.; BALÁZS István (2015): Az európai közigazgatási jog és közigazgatás értelmezéséről, In GERENCSÉR Balázs – BERKES Lilla – VARGA Zs. András szerk.: *A hazai és az uniós közigazgatási eljárásjog aktuális kérdései*. Budapest, Pázmány Press. 22.; HARLOW, Carol – RAWLINGS, Richard (2014): *Process and Procedure in EU Administration*. Oxford and Portland, Oregon, Hart Publishing. 5.

⁶⁵⁸ GALETTA, Diana-Urania (2010): *Procedural Autonomy of EU Member States: Paradise Lost?: A Study on the "Functionalized Procedural Competence" of EU Member States*. Heidelberg, Springer. 3, 7-13.

⁶⁵⁹ Reinforcing Public Administration Reform in the Enlargement Process. Regional Ministerial Conference on the Principles of Public Administration. Brussels, 12 November 2014. Erléhető: <http://www.sigmaxweb.org/publications/Principles-Public-Administration-Nov2014.pdf#page=7> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) 6-7.; BALÁZS István (2020): Európai Közigazgatási Térség, In JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor szerk.: *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Közigazgatási Jog Rovat, Rovatszerkesztő: BALÁZS István) <http://ijoten.hu/szocikk/europai-kozigazgatasi-terseg> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) 3. fejezet; HEIDBREder, Eva G. (2009): Structuring the European Administrative Space Channels of EU Penetration and Mechanisms of National Change. *KFG Working Paper Series*, no. 5. https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/36805/ssoar-2009-heidbreder-Structuring_the_European_administrative_space.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2009-heidbreder-Structuring_the_European_administrative_space.pdf (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) 7-9.

⁶⁶⁰ 2004. évi XXX. törvény a Belga Királyság, a Dán Királyság, a Németországi Szövetségi Köztársaság, a Görög Köztársaság, a Spanyol Királyság, a Francia Köztársaság, Írország, az Olasz Köztársaság, a Luxemburgi Nagyhercegség, a Holland Királyság, az Osztrák Köztársaság, a Portugál Köztársaság, a Finn Köztársaság, a Svéd Királyság, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága (az Európai Unió tagállamai) és a Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között, a Cseh Köztársaságnak, az Észt Köztársaságnak, a Ciprusi Köztársaságnak, a Lett Köztársaságnak, a Litván Köztársaságnak, a Magyar Köztársaságnak, a Máltai Köztársaságnak, a Lengyel Köztársaságnak, a Szlovén Köztársaságnak és a Szlovák Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló szerződés kihirdetéséről.

⁶⁶¹ Lásd: CRAIG, Paul et al. (2017): *reNEUAL Model Rules on EU Administrative Procedure*. Oxford, Oxford University Press.

megnyilvánulásai a közös adatbázisok és hálózati kapcsolaton alapuló konstans együttműködési csatorna használata.⁶⁶² Az a színtér, ami a nemzeti joghatóságon kívül esik, és amire nézve az uniós jog gyakorlatilag annyi féle és fajta, amennyi uniós politika érintett, hiszen az adott terület integrációtörténete, és ezzel összefüggésben az uniós jogalkotói hatáskör is különbözik. Ezt tetőzi az a komplex integrációs folyamat is, amelyben, többek között a digitális stratégia révén, a közvetlen közigazgatás nemcsak a végrehajtás feletti örökösben veszi ki a részét, hanem egyre gyakrabban aktív szerepvállalást is tesz, hatóságként jár el, mondhatni, centralizálódnak egyes hatósági feladatok.⁶⁶³ Ezért az uniós eljárási jogot *az európai közigazgatás többszintű közigazgatási struktúrájában* érdemes vizsgálni.

3. A közigazgatási (hatósági) eljárásjogi kérdések napirendre kerülése

3.1. Az 1990-es évek és a közvetett közigazgatási szintet érintő elvárások megfogalmazása

Az eljárásjogot érintő uniós jogi hatások elsőként a tagállami közigazgatás által alkotott közvetlen szintet érték el annak ellenére, hogy a közigazgatás *mint szent tehén* mindennemű harmonizáció alól kivont, respektált terület.⁶⁶⁴ Ugyanakkor az európai demokráciáknak jogi keretet szabó Európa tanácsi vívmányok, de az uniós tagság feltételül szabott követelményeknek való megfelelés, vagyis a Bizottság és az OECD *Support for Improvement in Governance and Management (SIGMA)* programjának gyámkodása révén a közösségi joganyag már a csatlakozást megelőzően is szükségképpen hatást gyakorol egy állam belső

⁶⁶² Részletesen: CSATLÓS Erzsébet (2016a): Az európai közigazgatási eljárásjog kodifikációja és a hatóságok együttműködése. Mérföldkő az európai közigazgatás szabályozásában? *Eljárásjogi Szemle*, 1. évf. 2. sz. 20-21. CSATLÓS Erzsébet (2016b): Közigazgatási hatóságok együttműködési hálózatai és a jövő nagy kérdései. *Közjogi Szemle*, 9. évf. 1. sz. 13-18., lásd még: HOFMANN, Herwig C. H. (2009a): Decision-making in EU Administrative Law - The Problem of Composite Procedures. *Administrative Law Review*, 61. évf. 199. sz. 202-203.; HOFMANN, Herwig C. H. (2009b): Composite Decision Making Procedures in EU Administrative Law, In HOFMANN, Herwig C. H. – TÜRK, Alexander H. szerk.: *Legal Challenges in EU Administrative Law. Towards an Integrated Administration*. Cheltenham, Edward Elgar. 136.; HOFMANN, Herwig C. H. – ROWE, Gerard C. – TÜRK, Alexander (2011): *Administrative Law and Policy of the European Union*. Oxford, Oxford University Press. 907.; BOROS Anita (2013): Az Európai Unió közigazgatási eljárásjoga – európai közigazgatási eljárásjog avagy európaizálódás a közigazgatási eljárásjog területén (is)? *Jogtudományi Közöny*, 68. évf. 12. sz. 611-612.; TORMA András et al. (2021): *Közigazgatási jog 4. Európai közigazgatás*. Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó. 216-234.; Gerencsér Balázs Szabolcs szerk. (2015): *Összehasonlító és európai uniós közigazgatási jog. Közigazgatási jog IV*. Budapest, Pázmány Press. 113-128.

⁶⁶³ Lásd például: az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1925 rendelete (2022. szeptember 14.) a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, valamint az (EU) 2019/1937 és az (EU) 2020/1828 irányelv módosításáról (digitális piacokról szóló jogszabály) (EGT-vonatkozású szöveg), HL L 265., 2022.10.12., 1- 66. IV-V. fejezetben rögzített hatáskörök a Bizottság számára; az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet) (EGT-vonatkozású szöveg) HL L 277., 2022.10.27., 1-102. 56. cikk (2)-(4) bek.; 61-63. cikk; az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1240 rendelete (2018. szeptember 12.) az Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszer (ETIAS) létrehozásáról, valamint az 1077/2011/EU rendelet, az 515/2014/EU rendelet, az (EU) 2016/399 rendelet, az (EU) 2016/1624 rendelet és az (EU) 2017/2226 rendelet módosításáról, HL L 236, 19.9.2018. 1–71. 7. cikk, de példaként említhető a világjárvány kihívásaira való reagálásból levont tanulságok mentén zajló reformok is: CSATLÓS Erzsébet (2021): A COVID-19 konzuli igazgatás szervezeti rendszerére gyakorolt hatása a repatriálás tanulságai tekintetében. *KözigazgatásTudomány*, 1. évf. 2. sz., 30-43.

⁶⁶⁴ Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata HL C 326, 26.10.2012. 13–390 [EUSz] 4. cikk (3) bekezdés. 5. cikk; Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. HL C 326, 26.10.2012. 47–390.[EUMSz] 2. cikk (5), 6 (g) pont.

jogrendszerére,⁶⁶⁵ közigazgatására,⁶⁶⁶ így hatósági eljárásjogára is.⁶⁶⁷ Az uniós jog alkalmazásának letéteményese ugyanis az esetek döntő többségében a tagállami közigazgatás. Ezek a demokratikus jogállami követelmények – a megbízhatóság és kiszámíthatóság, a nyitottság és átláthatóság, az elszámoltathatóság, valamint a hatékonyság és eredményesség – az 1990-es évek hajnalán a posztszovjet, demokratikus átmenetet élő államok csatlakozási felkészülése okán lettek megfogalmazva.⁶⁶⁸ A program pedig azóta is a bővítéspolitiká egyik alapeszköze.⁶⁶⁹ Később pedig immáron tagállamként a jogalkalmazás során folyamatos követelményekkel és kihívásokkal szembesül, amikor az uniós jog kapcsán az *eljárás autonómia elve, az egyenértékűség, a hatékonyság, az egységes értelmezés és a hatékony jogvédelem, valamint potenciálisan a kölcsönös bizalom és elismerés elve – mint a szabályozatlan területek alfája és omegája* – az Európai Bíróság esetjoga által kimunkáltak szerint irányt szab a jogalkalmazás menetének. Természetesen számos olyan uniós jogi aktus van, amely eljárásjogi természetű rendelkezéseket tartalmaz az uniós jogforrások hierarchia valamennyi szegmensén, ezek azonban igen különbözőek mind mélységük, minőségük, mind jogforrások jellegük tekintetében, lévén leképezik egy-egy uniós politika integrációtörténetét. Ahány jogterület, ahány uniós politika, annyiféleképp fejlődött az arra vonatkozó uniós

⁶⁶⁵ CARDONA, Francisco (2009): *Integrating National Administrations into the European Administrative Space. Conference on Public Administration Reform and European Integration*. Budva, Montenegro 26-27 March 2009. <https://www.sigmaweb.org/publicationsdocuments/42747690.pdf> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.); Principles of Public Administration for EU candidate countries and potential candidates. <https://www.sigmaweb.org/publications/principles-public-administration-eu-candidate-countries-and-potential-candidates.htm> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.); Monitoring Reports. <https://www.sigmaweb.org/publications/monitoring-reports.htm> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) NIZZO, Carlo (2001): National Public Administrations and European Integration. Sigma. <https://www.sigmaweb.org/1850561.pdf> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.).

⁶⁶⁶ Általánosságban Magyarországra nézve lásd: BALÁZS István (2016): Európai integráció – magyar közigazgatás, egykor és most. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 4. évf. 3. sz., 56–69; BALÁZS István (2019): A magyar közigazgatás az „Európai Közigazgatási Térségben”. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 7. évf. 1. sz., 68–85. Egyes jogterületeken lásd például: SOÓS Edit (2010): *Határon átnyúló együttműködések a nemzetpolitikai célok szolgálatában*. MKI-Tanulmányok. Budapest, Magyar Külügyi Intézet. 3-11. https://egtmonitor.cesci-net.eu/wp-content/uploads/2021/02/MOOSZ_SZAKIR_Soos_Edit_2010_CBC_es_nemzetpolitika.pdf (A letöltés dátuma: 2022.12.20.); DARÁK Péter (2017): Judicial Experiences – EU Procedural Law Aspects. *Pro Publico Bono – Public Administration*, 5. évf. Special edition 3, 74–87.; POLGÁR Miklós: The Development of Data Protection and Privacy Policy in the Light of Practice of the Curia and of the Constitutional Court of Hungary. *Pro Publico Bono – Public Administration*, 5. évf. Special edition 3, 110–121.; CSATLÓS Erzsébet (2015): Az Európai Bíróság ítélete az adatvédelmi ombudsman tisztségének megszüntetéséről. A független felügyelő hatóság kérdése. *Jogesetek Magyarázata (JeMa)*, 6. évf. 3. sz., 69-74.; CSATLÓS Erzsébet (2014): Fejezetek az EU magyar közigazgatásra gyakorolt hatásából: Hogyan legyen egy közigazgatási szerv független? *Közjogi Szemle*, 7. évf. 4. sz. 12-19.; SIKET Judit (2018): Procedural Issues of Public Contracts: European Effects and New Elements of Hungarian Regulation: European Effects and New Elements of Hungarian Regulation, In GLAVANITS Judit szerk.: *Impacts of the EU Law on National Legislation. Az uniós jog hatása a nemzeti szabályozásra*. Győr, Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Nemzetközi Köz- és Magánjogi Tanszék. http://real.mtak.hu/82469/1/conference_proceedings_eu_days_of_law_2017_final.pdf (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) 76-85.; CSATLÓS Erzsébet – SIKET Judit (2020): Az Európai Unió Bíróságának Torubarov-ügyben hozott döntése. *Jogesetek Magyarázata (JeMa)*, 11. évf. 3-4. sz. 53-61.

⁶⁶⁷ SZÓLIK Eszter: A közigazgatási eljárási kódexek hatályának szabályozási karakterisztikája 1957–2018, In BOROS Anita – PATYI András szerk.: *A hazai közigazgatási hatósági eljárási jog karakterisztikája*. Budapest, Dialóg Campus. 83.; BATALLI, Mirlinda – FEJZULLAHU, Artan (2018): Principles of Good Administration under the European Code of Good Administrative Behavior. *Pécs Journal of International and European Law*, 2018/1. sz., 34-35. Vö. CHRONOWSKI Nóra (2014): Mikor megfelelő az ügyintézés? Uniós és magyar alapjogvédelmi megfontolások. *Magyar Jog*, 61. évf. 3. sz., 137-145.

⁶⁶⁸ Preparing Public Administrations for the European Administrative Space. *SIGMA Papers*, No. 23, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5kml6143zd8p-en> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) 1. Madrid European Council 15 and 16 December 1995 presidency conclusions. http://www.europarl.europa.eu/summits/mad1_en.htm#simplif (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) Part A. III.

⁶⁶⁹ SOÓS Edit (2013): *A mélyülő európai integráció*. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány. 11.

jogalkotói hatáskör, és ennek kapcsán maga a szabályozás és az ehhez párosuló közvetlen közigazgatási szint szerepvállalása is, ezért messzemenő, általános következtetések az uniós eljárásjogról nehezen tehetőek.⁶⁷⁰

3.2. A 2010-es évek és a Lisszaboni Szerződésre visszavezethető vívmányok

A közvetlen igazgatási szintet tekintve, a Lisszaboni Szerződés hatálybalépéséig a nemzetek feletti szinten lévő közös intézmények, szervek is zömmel ügyspecifikus jogi aktusok és nem kötelező erejű aktusok, valamint a bírósági esetjogban kimunkált elvek alapján jártak el. Így a *közigazgatási jog anyagi és eljárási, ill. ez utóbbi külső-belső, hatósági és annak nem minősülő vetületének egzakt elválasztása legfeljebb a jogirodalmi munkák tárgya*. Ekkorra viszont az integráció fejlődése, a döntéshozatali folyamatok reformja, a szervezet szupranacionalizálódása, az uniós politikák bővülése változásokat generált. Mindezzel összefüggésben a közvetlen szint szervezeti bővülése, az *Európa a polgárokért* való eszmeiség, az ezzel összefüggő demokratikus deficit leküzdése az uniós polgárság koncepciója és az ehhez kapcsolt jogosítványok, és végül az alapjogok elsődleges forrássá válása – *ideértve a közigazgatási eljárás tekintetében kifejezetten meghatározókat is mint megfelelő ügyintézéshez való jog* –, valamint az EU-nak az Európa Tanáccsal és az *európai emberi jogi egyezmény*rel való megerősített kapcsolata elvezettek a következő szakaszhoz. Oda, hogy az Unió immáron azokat az elveket, amelyeket a tagállamok irányába már a csatlakozási időszakban mérceként alkalmaz, a közösen felállított intézmény és szervezetrendszerre is irányadónak tekintse. Így került több évtizednyi működés után első alkalommal közigazgatási jellegű rendelkezés az EU működéséről szóló szerződésbe, miszerint a feladataik ellátása során az Unió intézményei, szervei és hivatalai *egy nyitott, hatékony és független európai igazgatásra* támaszkodnak.⁶⁷¹ Ezzel pedig feladat elé állítja az uniós jogalkotót is – ha már hatáskört is kapott rendes jogalkotás keretén belül, rendelet elfogadására evégett⁶⁷² –, tegyen eleget annak, hogy mindebből valóság is legyen. Felmerül a kérdés, hogy mi szükség van erre, hiszen a jogforrási hierarchia valamennyi szintjén – ide értve a *soft law*-t is – megtalálhatóak az *egyes szektorokra* vonatkozó különböző eljárási rendelkezések. Ezek versenyjogi, strukturális alapokra vonatkozó, közbeszerzési, gyógyszerengedélyezési, kutatásfinanszírozási eljárások, valamint az egyes eljárási garanciák *általános szabályozása* is megtalálható (dokumentumokhoz való hozzáférés, adatvédelem), valamint felettük pedig ott az Alapjogi Charta, a már évtizedekre visszanyúló bírósági esetjogban kimunkált jogelvekkel és értelmezési támpontokkal együtt, ami alapján működik a közvetlen közigazgatás, ahogyan a tagállamok közvetett közigazgatási szintje is. Ebben a kérdésben megoszlik a vélemény az Európai Bizottság (mint a jogalkotási

⁶⁷⁰ CHITI, Mario Pilade (2010): *Towards an EU Regulation on Administrative Procedure?* Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, PE 432.743. 6-7; PANIZZA, Roberta (2015): *EU Administrative Law*. Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, European Parliament, PE 519.207. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/519207/IPOL_ATA\(2015\)519207_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/519207/IPOL_ATA(2015)519207_EN.pdf) (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) 1-2. Az elvekről részletesen lásd: CSATLÓS Erzsébet (2021): *Európai közigazgatás*. Szeged, Iurisperitus. 137-145.; BECK, Joachim (2015): *Cross-Border Cooperation and the European Administrative Space – Prospects from the Principle of Mutual Recognition*. *International Public Administration Review*, 13. évf. 2. sz. 9-11. 17.; CSATLÓS 2016a, 16-17.; CSATLÓS Erzsébet (2016c): *Perspectives of the Cooperation of National Administrative Authorities in the EU*. *Jogelméleti Szemle*, 17. évf. 3. sz. 46-48.

⁶⁷¹ Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról, amelyet Lisszabonban, 2007. december 13-án írtak alá. HL C 306, 17.12.2007, 1-229. 243. pont A szöveg a következő új 254a. cikkkel egészül ki: „254a. cikk (1) *Feladataik ellátása során az Unió intézményei, szervei és hivatalai egy nyitott, hatékony és független európai igazgatásra támaszkodnak. (2) A 283. cikk alapján elfogadott szabályzat és alkalmazási feltételek tartásával az Európai Parlament és a Tanács – rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadott rendeletekben – rendelkezéseket állapít meg ennek érdekében.*”

⁶⁷² A Lisszaboni Szerződéssel beiktatott szöveg jelenleg: EUMSZ 298. cikk (1)-(2) bek.

kezdeményezés monopolszerve) és az Európai Parlament (mint a polgárok szószólója és társjogalkotó) között.

A jó közigazgatás, a megfelelő ügyintézés elvének megfelelő, hatékony jogorvoslatot biztosító, valamint a nyitott, hatékony és független európai igazgatás érdekében az Európai Parlament már bő két évtizede⁶⁷³ folyamatosan napirenden tartja a közvetlen közigazgatási szintre vonatkozó uniós közigazgatási eljárási kódex létrehozatalának szükségességét.⁶⁷⁴ Az Európai Unió intézményei, szervei és ügynökségei közigazgatási eljárásainak vizsgálata során ugyanis már 2010 során olyan *belső ellentmondásokat* tártak fel, amelyek egyrészt túlbonyolított igazgatási eljárásokhoz és formalitásokhoz vezethetnek. Másrészt olyan hiányosságok vannak a rendszerben egyes eljárási cselekmények kapcsán (így határidők, eljárási jogok és kötelezettségek), amelyek a hivatali visszasságok vagy az improvizáció kockázatát rejtik magukban, valamint a szakpolitikai ágazatokban a szabályozottság szintje egyenetlen, a töredezettség pedig nemcsak a koherenciát veszélyezteti, hanem az uniós polgárok szempontjából is a jog megismerhetőségét és ezáltal a jogérvényesítés lehetőségét is aláaknázza. Ezt többek között az Európai Ombudsman ügyterhében is nyomon lehet követni: éves szinten körülbelül 700 panasszal, míg az Európai Parlament petíciós bizottsága 1500-zal küzd. Becslések szerint évente mintegy 100 000 körüli hatósági eljárás zajlik a közvetlen igazgatási szinten, de a helyzet kaotikusságát jelzi, hogy az uniós intézményekben lefolytatott hatósági eljárások számáról és típusáról még a mai modern viszonyok között sincsenek pontos statisztikai adatok.⁶⁷⁵

A megoldást erre a helyzetre az Európai Parlament egy minimumszabályokat tartalmazó *lex generalis*ban látja az *eljárási alapelvekre*,⁶⁷⁶ és az uniós intézmények, szervek és hivatalok ügyfelekkel való *kapcsolatára kiterjedő alapeljárás* modell rendeleti formában történő alkalmazásában. Ezzel kereteket lehetne szabni a jövőbeni jogalkotás számára is, és a polgárnak is átlátható és hozzáférhető anyag állna rendelkezésre.⁶⁷⁷ 2016-ban egy konkrét tervezetet el is készített,⁶⁷⁸ amelynek létjogosultságát 2018-ban nyilvános konzultáció eredményével

⁶⁷³ Ennek első hivatalos manifesztációjaként *A helyes hivatali magatartás európai kódexének* 2001. szeptember 6-i elfogadását tartják [European Parliament resolution on the European Ombudsman's Special Report to the European Parliament following the own-initiative inquiry into the existence and the public accessibility, in the different Community institutions and bodies, of a Code of Good Administrative Behaviour (C5-0438/2000 - 2000/2212 (COS)], de ezt megelőzően az éves ombudsmani jelentésekre alapozva is hangsúlyozták a magatartási kódex létrehozatalának jelentőségét. EVAS, Tatjana (2018): *EU law for an open independent and efficient European administration. Summary report of the public consultation*. EPRS-European Parliamentary Research Service. PE 621.830. <https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150700/consultation-eu-law-summary-report.pdf> (A letöltés ideje: 2022.12.20.) 8.; BOROS Anita (2017): *The Current Situation of the Regulation of EU Administrative Procedure Law in the Light of European Parliament Resolutions*. *Pro Publico Bono – Public Administration*, 5. évf. Special edition 3. 4–17.

⁶⁷⁴ Lásd: Working Document State of Play and Future Prospects for EU Administrative Law. To be submitted to the Committee on Legal Affairs by the Working Group on EU Administrative Law 19 October 2011. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/juri/dv/juri_wdadministrativelaw/_juri_wdadministrativelaw_en.pdf (A letöltés dátuma: 2022.12.20.).

⁶⁷⁵ EVAS 2018, 4-7.

⁶⁷⁶ Ezeket lásd például: BALOGH-BÉKESI Nóra – POLLÁK Kitti (2017): *General Principles of Administrative Procedure in the European Union, in Hungary and in France*. *Pro Publico Bono – Public Administration*, 5. évf. Special edition 3. 30.

⁶⁷⁷ European Parliament resolution of 15 January 2013 with recommendations to the Commission on a Law of Administrative Procedure of the European Union (2012/2024(INL), lásd még: PANIZZA, Roberta (2015): *The General Principles of EU Administrative Procedural Law. In-depth Analysis*. Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, European Parliament, PE 519.224. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/519224/IPOL_IDA\(2015\)519224_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/519224/IPOL_IDA(2015)519224_EN.pdf) (A letöltés dátuma: 2022.12.20.)

⁶⁷⁸ European Parliament resolution of 9 June 2016 for an open, efficient and independent European Union administration (2016/2610(RSP). Ehhez lásd: BOROS Anita – KOI Gyula – MENYHÁRT Zsolt (2019): *A*

igyekezett alátámasztani: eszerint a válaszadók mindössze 29%-a ismeri az uniós közigazgatás által nyújtott szolgáltatásokat, és javarésztük igényelne egy általános alapdokumentumot. A Bizottság a meglévő fragmentáltság ilyen szintű minimális harmonizációját viszont nehéznek, nem hatékonynak és szükségtelennek tartja, remélve, hogy a 2016-2020 közötti e-kormányzati szolgáltatások körében zajló fejlesztések az adminisztratív terhek csökkentését és a közigazgatás hatékonyságának növelését a szükséges szintig emelik.⁶⁷⁹

Ebbe a vonalba illeszkedik a *Digitális Európa program*, amelynek keretén belül az Európai Bizottság promotálja az IT eszközök és a mesterséges intelligencia használatát a közigazgatásban, az egészségügyben, a közlekedésben, a pénzügyi felügyelet területén, mondván a környezet-terhelés szempontjából is rendkívüli előnyöket jelent.⁶⁸⁰

4. A digitális korszak beköszönte

A digitalizáció hatását a közigazgatási feladat megvalósításában, a hatósági eljárásokban egy példán keresztül lehet a legjobban szemléltetni. Dióhéjban, a főbb elemeket említve: egy új típusú eljárással fog *kiegészülni* a meglévő határrendészeti és bűnüldözési adatgazdálkodás mesterséges intelligencia által támogatottan^{681, 682}. Az EU célja ugyanis az, hogy a migrációt azon személyek vonatkozásában is nyomon kövesse, akik nem vízumkötelezettek, és a potenciálisan veszélyes személyeket kirekesztve növelje Európa biztonságát. Ennek érdekében vezet be várhatóan 2023 novemberében az *automatizált döntéshozatalon* alapuló *Európai Utasinformációs és Engedélyezési Rendszert* (ETIAS): aki eddig vízumkötelezettség nélkül érkezett a schengeni övezetbe, annak mostantól engedélyre van szüksége, amelyet egy online hozzáférhető alkalmazáson keresztül igényelhet. A kérelem benyújtásakor megadott személyes adatokat a közvetlen közigazgatási szinten dolgozza fel a *Szabadságon, a Biztonságon és a Jog Érvényesülésén Alapuló Térség Nagyméretű IT-rendszereinek Üzemeltetési Igazgatását Végző Európai Ügynökség* (eu-LISA) által működtetett rendszer segítségével az *Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség* (Frontex) keretén belül működő ún. központi egység. Az algoritmus adatösszehasonlítást végez az EU és az Interpol meghatározott adatbázisaiban foglaltakkal, valamint egy, az Europol és a tagállamok által szolgáltatott adatok alapján fenntartott, ún. *figyelőlistával*, amire az adatbázisokban nem szereplő, de egyéb módon a hatóságok látómezejébe került potenciálisan veszélyes személyeket tartalmazza, és a kifejezetten statisztikai adatokon és a gyakorlat alapján összeállított ún. *speciális kockázati mutatókkal*, amely inkább személyek csoportjára vonatkozó általánosításokat enged. Ha az adatösszehasonlítás ezek kapcsán nem jelez találatot, akkor a rendszer automatikusan kiállítja

közigazgatási eljárás szabályozásának nemzetközi modelljei, In BOROS Anita – PATYI András szerk.: *A hazai közigazgatási hatósági eljárási jog karakterisztikája*. Budapest, Dialóg Campus. 51-53.

⁶⁷⁹ EVAS 2018, 14-15.

⁶⁸⁰ Lásd: Digitalisation as Key for a Sustainable Europe our Call to Action for the EU's Strategic Agenda 2019-2024

https://digital-europe-website-v1.s3.fr-par.scw.cloud/uploads/2019/06/Narrative_Sustainability_0620_WEB.pdf (A letöltés dátuma: 2022.12.20.);

JANČOVÁ, Lenka – FERNANDES, Meenakshi: *Digitalisation and administrative law. European added value assessment*. EPRS-European Parliamentary Research Service, PE 730.350.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/730350/EPRS_STU\(2022\)730350_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/730350/EPRS_STU(2022)730350_EN.pdf) (A letöltés dátuma: 2022.12.20.). Lásd még: *Supporting Public Administrations in EU Member States to Deliver Reforms and Prepare for the Future*. Luxembourg, European Union, 2021. 9-10.

⁶⁸¹ Lásd bővebben: JÁNOSI Andrea (2020): A határigazgatási célú uniós információs rendszerek, valamint az utasnyilvántartási adatállományok bűnüldözési célú alkalmazhatósága. *Infokommunikáció és Jog*, 2020/2. 75. e-különszám <https://infojog.hu/dr-janosi-andrea-a-hatarigazgatasi-celu-unios-informacios-rendszerek-valamint-az-utasnyilvantartasi-adatallomanok-bunuldozesi-celu-alkalmazhatosaga-2020-2-75-e-kulonszam/> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.).

⁶⁸² A bemutatott példáról részletesen: CSATLÓS Erzsébet (2022): ETIAS ante portas: új utazási engedélyezési rendszer a biztonság és a digitalizáció keretében. *Közjogi Szemle*, 15. évf. 4. sz. 28-36.

az utazási engedélyt, tehát ez a közvetlen közigazgatási szinten történik egységesen, a nemzeti közigazgatási szintet tehermentesítve. Ha viszont találatot jelez a rendszer, akkor a központi egység átteszi az ügyet az utazási célként megjelölt (tag)állam nemzeti egységéhez, amely ún. manuális úton dolgozza fel a kérelmet.⁶⁸³ Ez összefüggésbe hozható azzal, hogy a GDPR alapján az érintett jogosult arra, hogy lehetőleg ne terjedjen ki rá az *olyan, kizárólag automatizált adatkezelésen*, így profilalkotáson alapuló döntés hatálya, amely rá nézve joghatással járna vagy öt hasonlóképpen jelentős mértékben érintené,⁶⁸⁴ másrésztől a tagállam sem érzi kirekesztve magát a döntéshozatalból. A kapott találatból kiindulva tehát a nemzeti egység feladata, hogy *elutasítsa* a kérelmet például egy abszolút megtagadási ok fennálltakor, ilyen pl. ha a hamis útiokmány-használat vagy SIS jelzés miatt adott találatot a rendszer, és az adategyezés valós. Más esetben az *engedély kiadható*, mert a tagállami nemzeti egység a találatot és relatív megtagadási okokat mérlegelve ekként dönt.⁶⁸⁵ Ennek azért van jelentősége, mert a találatot nemcsak egzakt adategyezés eredményezhet, mint például egy SIS jelzés, hanem alapulhat a profilalkotás általánosító valószínűsége is, ami az adott személy esetében az ügyet jobban megvizsgálva eredményezheti azt, hogy a tagállam meggyőződik arról, hogy az ügyfél valójában nem jelent *biztonsági kockázatot, illegális bevándorlással kapcsolatos kockázatot vagy magas szintű járványügyi kockázatot*. Ennek megítélése érdekében meghatározott esetekben kötelező az Európával és más tagállamokkal is konzultálni, és egy legördülő listáról választható ki az, hogy ügyféltől milyen egyéb dokumentumok benyújtása kérhető, illetve kivételes esetekben az illető meghallgatására is sor kerülhet. Ez utóbbi eljárási cselekmény azonban legfeljebb az ügyek 0,1 %-ánál fordulhat elő; a számadat alacsony tartását az Európai Bizottság rendszeresen ellenőrizni fogja.⁶⁸⁶

Lévén különböző joghatóságok közötti együttműködésről van szó, az eljárási határidők minden eljárási cselekmény kapcsán pontosan meg vannak határozva, és igen rövidek. A manuális kérelemfeldolgozásra legfeljebb 96 óra áll rendelkezésre, ebbe beleszámít a konzultáció, és még meghallgatás esetén is legfeljebb alig két hétre terjedhet ki az eljárás határideje, ez pedig nem feltétlenül az alapos tényállás felderítés és bizonyítás felé tolja a mérleg serpenyőjét. Az e-rendszerben kitöltött döntést ugyan szövegesen is indokolni kell, illetve a konzultáció során a konzulens tagállam indokolt véleményét a fájlokhoz kell csatolni, az elutasított utazási engedélyek ügyében a jogorvoslatot pedig az eljáró tagállam nemzeti joga szerint kell biztosítani.⁶⁸⁷

A rövid eljárási határidők miatt a találat esetén előfordulhat a 'jobb félni, mint megijedni' alapon való elutasító döntés születése, ráadásul a tagállami gyakorlat a 'biztonsági kockázat' vagy 'illegális bevándorlással kapcsolatos kockázat' megítélésében sokféle lehet, már csak azon oknál fogva is, hogy a nemzetbiztonsági kérdések értékelése egy állam magas fokú diszkrecionális jogköre mind a minősítés, mind az eszközrendszer megválasztásában. Ez a szabadság pedig nemzetközi szinten is elismert azzal a korláttal, hogy a megfelelő eljárásjogi garanciákat attól még alkalmazni kell. A tagállamok gyakorlata és eljárásjoga pedig eltérő, sőt

⁶⁸³ ETIAS rendelet, III-IV. fejezet.

⁶⁸⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet) (EGT-vonatkozású szöveg) HL L 119, 4.5.2016, 1-88. Egységes szerkezetbe foglalt változat: 04/05/2016. 4. cikk 4. GDPR (60), (71).; *A jogellenes profilalkotás megelőzése napjainkban és a jövőben: útmutató*. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2022 <https://fra.europa.eu/hu/publication/2022/jogellenes-profilalkotas-megelozese-napjainkban-es-jovoben-utmutato> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) 127-131.

⁶⁸⁵ ETIAS rendelet, V-VI. fejezet.

⁶⁸⁶ ETIAS rendelet, (21) preambulumbékezdés.

⁶⁸⁷ Ennek részleteiről az ETIAS rendelet VI. fejezete szól, illetve a Bizottság (EU) 2021/1028 végrehajtási határozata (2021. június 21.) az (EU) 2018/1240 európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az ETIAS központi rendszerben tárolt adatokhoz való hozzáférés, valamint ezen adatok módosítása, törlése és előrehozott törlése tekintetében történő alkalmazására irányuló intézkedések elfogadásáról. OJ L 224, 24.6.2021. 31-41. 14. pont.

itt nem tagállam ETIAS-országokkal is számolni kell,⁶⁸⁸ ahogy egyébként sok más esetben is az EU-n kívüli partnerállamok – *tipikusan Norvégia, Izland, Liechtenstein és Svájc*⁶⁸⁹ – is részt vesznek az európai közigazgatási rendszerben. Nem elhanyagolható tény az sem, hogy az engedély visszavonásának, megsemmisítésének lehetősége mellett valamennyi eljárási cselekmény bizonyos elévülési időn belül a rendszer része marad, mondhatni gazdagítja egy adott kérelmező profilját, azzal persze, hogy automatikus elutasítási okot nem eredményezhet. Amellett, hogy a rendszer lehetőséget biztosít egyfajta standard kialakítására a közrend-közbiztonság-nemzetbiztonság veszélyeztetésének mércéjéhez, az anyagi jogi téren való szabad döntési alternatíva kapcsán az eljárásjog és az eljárási garanciák lennének azok, amelyek keretet adnak egy eljárásnak, és biztosítanák az egyenlő elbánás szerinti joghoz jutást, ha már a döntés végső soron – főszabály szerint extraterritoriális hatállyal nemcsak a célállam, hanem az egész ETIAS országok által jelentett területeken is érvényes lesz.⁶⁹⁰ Ehhez kínálnának tulajdonképpen táptalajt a *jó közigazgatás páneurópai alapelvei*.⁶⁹¹

5. Zárszó gyanánt: a jövő útjai kifürkészhetetlenek?

Összegzés és a jövőre vonatkozó kérdések kapcsán érdemes kiemelni, hogy a határrendészeti igazgatás csak egy példa a sok közül, amelynek során építenek a mesterséges intelligencia döntéshozatali mechanizmusba való bevonására. A célszerűség és az IT-támogatottság miatt a feladatok közvetlen szintre való centralizálását, és ez minden eddigénél aktívabb együttműködést hoz a közvetlen szinttel, viszont mindez méginkább felerősíti az eljárások átláthatóságára, az alapvető jogok és az eljárási garanciák fokozott figyelembevételére és biztosítására, ideértve a megfelelő, hatékony jogorvoslati rendszer biztosításának igényét, összességében a *rule of law*-nak megfelelő, európai értékeket tükröző eljárás igényét.⁶⁹² Az elfogultság és a diszkrimináció minden társadalmi vagy gazdasági tevékenység velejárója, és az emberi döntéshozatal sem mentes ezektől. Ugyanaz az elfogultság azonban, ha jelen van a mesterséges intelligencia, sokkal nagyobb hatást fejthet ki az emberi viselkedést irányító társadalmi kontrollmechanizmusok nélkül. A mesterséges intelligencia európai irányítási struktúrájára a nemzeti illetékes hatóságok együttműködési kereteként van szükség a felelősségi körök szétaprózódásának elkerülése, a tagállamok kapacitásának növelése, valamint

⁶⁸⁸ Ezen országok listáját lásd: New requirements to travel to Europe. https://travel-europe.europa.eu/system/files/2022-11/These%2030%20European%20countries%20require%20ETIAS_en.pdf (A letöltés dátuma: 2022.12.20.)

⁶⁸⁹ Általában véve lásd: ÁLVAREZ, López María – RAKSTELYTE, Ausra (2021): *The European Economic Area (EEA), Switzerland and the North. Fact Sheets on the European Union.* https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.5.3.pdf (A letöltés dátuma: 2022.12.20.); lásd még: SCHWOK, René (1997): *European Economic Area and Switzerland - EU Bilateral Agreements in Comparative Perspective: What Lessons?* In DEMARET, Paul - GARCÍA JIMÉNEZ, Gonzalo – BELLIS, Jean-François szerk.: *Regionalism and Multilateralism after the Uruguay Round: Convergence, Divergence and Interaction.* Brussels, European Interuniversity Press. 27-60. Migráció kérdésében lásd: International Organization for Migration (2020): *European Economic Area, Switzerland and the United Kingdom. Regional Strategy 2020–2024.* https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/documents/eu_member_states_norway_and_switzerland_regional_strategy_2020-2024_10nov20_v05.pdf (A letöltés dátuma: 2022.12.20.) 6-9.

⁶⁹⁰ CSATLÓS 2022, 33-34.

⁶⁹¹ Az Európa Tanács jó közigazgatásra vonatkozó vívmányainak összefoglaló elnevezése, amelyet az Ulrich STELKENS - Agnè ANDRIJAUSKAITĖ szerkesztőpáros *Good Administration and the Council of Europe: Law, Principles and Effectiveness.* (Oxford, Oxford University Press, 2020) foglalt össze országtanulmányokkal együtt, és ami a ReNEUAL 2.0. projekt bázisa. Lásd: ReNEUAL 2.0. The Council of Europe and the Pan-European General Principles of Good Administration. <http://www.reneual.eu/projects-and-publications/reneual-2-0?view=article&id=15&catid=2> (A letöltés dátuma: 2022.12.20.)

⁶⁹² E tekintetben lásd: VESZPRÉMI Bernadett (2018): Az interoperabilitás kérdésének boncolgatása a közigazgatásban. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 6. évf. 2. szám, 183.; JANČOVÁ - FERNANDES 2022, 7-8.

annak biztosítása érdekében. Ugyanakkor annak ellenére, hogy az uniós jog tagállamok általi eredményes végrehajtását – ami az Unió megfelelő működése szempontjából elengedhetetlen – közös érdekű ügynek kell tekinteni, ami kapcsán az EU legfeljebb támogathatja a tagállamok azon erőfeszítéseit, amelyek az uniós jog végrehajtásához szükséges közigazgatási kapacitásaik javítására irányulnak, de még ezek igénybevételére sem kötelezhető egy tagállam sem, továbbá továbbra is kizárt a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek bármilyen harmonizációja.⁶⁹³ Vannak azonban olyan területek, ahol a kölcsönös bizalom és a kölcsönös elismerés elve nem fogja tudni megfelelően szolgálni az uniós jogalkalmazás egységét, ekként – úgy vélem – az eljárásjogi kódex kérdése a mesterséges intelligencia által támogatott döntéshozatal az ennek okán felerősödő emberi jogi, alapjogi és eljárásjogi kérdések miatt az eddigieknél hangsúlyosabban fog teret követelni magának.

⁶⁹³ EUMSZ 197. cikk.

Keje

ISSN 2677-1675